Sosiaali- ja terveysvaliokunta keskiviikko 20.05.2026 klo 09.30

Tehyn asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan sekä julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2025–2028, ja sen tavoitteena on yksinkertaistaa terveydenhuollon monikanavaista rahoitusjärjestelmää, selkeyttää ambulanssikuljetusten järjestämistä sekä turvata palvelujen yhdenvertainen saatavuus koko maassa. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi terveydenhuoltolakia, sairausvakuutuslakia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden Ahvenanmaalla hoidettavien kuljetusten erillisestä rahoittamisesta.

Esityksessä ehdotetaan myös ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten sekä muiden Kansaneläkelaitoksen nykyisin korvaamien ambulanssikuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirtoa kokonaisuudessaan hyvinvointialueille. Kuljetukset rahoitettaisiin jatkossa valtion hyvinvointialueille osoittamalla rahoituksella, ja hyvinvointialueille säädettäisiin oikeus periä palveluista asiakasmaksuja. Valtion rahoitusosuuden muutokset toteutettaisiin kustannusneutraalisti vakuutettujen rahoitusosuutta korottamalla. Ahvenanmaan maakunnalle ehdotetaan säädettäväksi vuodesta 2028 alkaen 0,8 miljoonan euron suuruinen erillisrahoitus ambulanssikuljetuksia varten. Rahoitusta tarkistettaisiin vuosittain hyvinvointialueiden hintaindeksin sekä palvelutarpeen muutosten perusteella yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia muutettaisiin säätämällä ensihoitopalvelun asiakasmaksuista sekä hyvinvointialueiden vastuulle siirtyvien kuljetusten asiakasmaksuista ja tarkentamalla sisäänkirjoitetun potilaan kuljetuksen maksuttomuutta koskevaa sääntelyä. Asiakasmaksut, käyttövarat ja tulorajat sidottaisiin hyvinvointialueiden hintaindeksiin, jolloin niitä tarkistettaisiin vuosittain, ja käyttämättä jätetystä palvelusta perittävän maksun soveltamisalaa laajennettaisiin.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa voimaan vaiheittain. Terveydenhuoltolain muutokset tulisivat voimaan kesällä 2026, mutta ne vaikuttaisivat hyvinvointialueiden järjestämisvastuun laajuuteen vasta 1.1.2028 alkaen. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain muutokset tulisivat pääosin voimaan kesällä 2026, mutta ensihoitoa ja kuljetuksia koskevia asiakasmaksuja voitaisiin periä vasta 1.1.2028 alkaen. Sairausvakuutuslain muutokset tulisivat voimaan 1.11.2027, ja niitä sovellettaisiin 1.1.2028 alkaen. Ahvenanmaan kuljetusten erillisrahoitusta koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2028.

Tehyn asiantuntijalausunto

Tehy pitää edelleen tärkeänä aiemman lausunnon mukaisesti, että terveydenhuollon palveluiden toteutuminen tulee varmistaa kaikille kansalaisille heidän asuinpaikastaan tai taloudellisesta tilanteestaan huolimatta. Tehy kannattaa pääosin ensihoitopalvelun rahoitusvastuun siirtämistä kokonaisuudessaan hyvinvointialueiden vastuulle. Tehy on kuitenkin huolissaan, että rahoituksen/tehtävänvastuun siirron valtionosuus ei tule kaikkien alueiden osalta kattamaan todellisia kustannuksia. Rahoitusperusteinen korvaus tulee rakentaa siten, että toiminta taataan koko maan laajuisesti hyväksi kokonaisuudeksi alueiden eroavaisuudet huomioon ottaen. Rahoituksen myöntämisperusteissa tulee huomioida *tehtävien lisääntyminen*.

Tehy näkee hyvänä, että ensihoitoon liittyvien kuljetusten uudistamisen aikatauluun tehtiin muutos nykyisessä hallituksen esityksessä ja lausuntojen huomioita sisällytettiin nykyisen hallituksen esitykseen esitystä selkeyttävinä kohtina. Hyvinvointialueille jää enemmän aikaa tarkastella ensihoitopalveluiden kokonaisuutta, tarvittavia muutoksia ja kiireettömien sairaankuljetusten järjestämistä hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueilla on täten myös parempi mahdollisuus myös kilpailuttaa kiireettömät sairaankuljetukset paremmassa aikataulussa.

Tehy näkee, että pelkät indeksikorotukset eivät huomio riittävän hyvin kasvanutta tehtävämäärää. Tehy on jo aiemmassa lausunnossaan nostanut esiin *Lapin alueen ensihoitotehtävämäärien kasvuun*, alueen matkailun räjähdysmäisen lisääntymisen vuoksi. Lapin hyvinvointialueella on jouduttu perustamaan ns. sesonkiyksiköitä turistikeskuksiin, jotta normaalit ensihoidon päivittäistehtävät on voitu suorittaa. Tämä tulee ottaa huomioon myös vahvasti rahoituksessa. Ennusteiden mukaan matkailu tulee kasvamaan tulevien vuosien aikana Lapissa merkittävästi.

Tehy huomioi edelleen haasteena myös *sairaala- ja synnytyssairaalaverkoston harventamisesta* johtuvien matkojen pidentymiset erityisesti Pohjois-Suomessa ja Länsi-Uudellamaalla. Kaikille odottaville, synnyttäville ja synnyttäneille perheille tulee taata yhdenvertaiset palvelut asuinpaikasta riippumatta. Tehy kiinnittää huomiota myös *väestön ikääntymiseen*, mikä lisää ensihoidon tehtäviä tietyillä alueilla yli keskiarvon. Rahoituksen lisäksi palveluita tulee kehittää ja hoitoon pääsyä parantaa sekä sujuvoittaa jotta kansalaisten palvelutarpeisiin pystytään vastaamaan. Kehittämisessä tulee täysimääräisesti hyödyntää jo olemassa olevia rakenteita, järjestelmiä ja toimintatapoja. Huolena on, että hallituksen esityksen myötä tilanne kuljetusten osalta heikkenee nykyisestä ja ambulanssikuljetuksien ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestäminen ei ole kattavasti turvattua kaikilla alueilla.

Tehyn näkemyksen mukaan ensihoitopalvelun rahoituksen muuttaminen siten, että palvelujen kokonaisuus, sisältö ja valmius korostuvat kuljettamisen sijaan, edistää osaltaan ensihoidon tavoitteellista ja tarkoituksenmukaista kehittämistä ja mahdollisesti vähentää epätarkoituksenmukaisia ensihoitokuljetuksia. Tehy nostaa esiin ensihoitopalvelun muuttumisen sairaiden kuljetuksesta yhä tiiviimmäksi osaksi terveydenhuollon päivystyspalveluja. Keskiössä ei ole potilaan kuljetus terveydenhuollon toimintayksikköön, vaan potilaiden hoidon tarpeen arviointi, ensihoidon aloittaminen ja tarpeen mukaisesti joko kuljettamalla potilas varsinaiseen hoitoon tai ohjaamalla muun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen pariin. Tehy huomioi, että ensihoito on potilasturvallisuuskriittinen palvelu, ei pelkkä kuljetuspalvelu ja se kuuluu kiinteänä osana julkisesti järjestettyyn ja rahoitettuun sote-kokonaisuuteen. Tämä edellyttää saumatonta integraatiota perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja päivystyksen kanssa perustuu korkeasti koulutetun ensihoitohenkilöstön osaamiseen ja riittävään resursointiin.

Tehy huomioi hyvänä asiana sen, että hyvinvointialueet voisivat ensihoitopalvelun järjestäjinä kehittää toimintaa siten, että potilaalle voitaisiin antaa hänelle tarpeen mukainen palvelu tarkoituksenmukaisessa paikassa, ja järjestelmä olisi hyvinvointialueille nykyistä selkeämpi ja helpommin ohjattava. Tehy näkee kuitenkin haasteena hyvinvointialueiden mahdollisuuden pyrkiä säästämään epätarkoituksenmukaisesti lisäämällä muilla ajoneuvoilla toteutettuja kuljetuksia, jottei hyvinvointialueelle aiheudu kustannuksia, vaikka taloudelliset syyt eivät saa vaikuttaa kuljetusmuotoon vaan perusteena on aina tarpeenmukainen lääketieteellinen arviointi. Ensihoidon sujuvaa toimintaa ei tule vaarantaa. Kuljetukset tehdään lääketieteellisin perustein. Ensihoidon uudistukset eivät saa lisätä epävarmuutta tai heikentää työehtoja. Osaavan ensihoitohenkilöstön saatavuus on koko ensihoitojärjestelmän toimivuuden edellytys.

Tehyn näkemyksen mukaan jo vuoden 2025 alussa toteutetut asiakasmaksujen korotukset ovat osuneet raskaasti erityisesti ikääntyneisiin, pienituloisiin ja pitkäaikaissairaisiin. Perusterveydenhuollon maksut nousivat 22,5 prosenttia ja erikoissairaanhoidon maksut 45 prosenttia, mikä on lisännyt merkittävästi terveyspalvelujen kustannuksia näille ryhmille. Lisäksi hallituksen kehysriihessä 2026 esittämät uudet asiakasmaksut, kuten toimenpide- ja leikkausmaksut, erityistutkimusten (kuvantamisen) maksut sekä hammashoidon maksut, lisäävät kustannuksia entisestään osalle asiakkaista. Tehy on huolissaan siitä, että esitys kasvattaa kotitalouksien rahoitusosuutta julkisissa terveyspalveluissa. Asiakasmaksujen nousu siirtää kustannusvastuuta yhä enemmän käyttäjille. Esityksen mukaan asiakasmaksut voivat nousta nykyistä sairausvakuutuslain mukaista omavastuuta suuremmiksi. Tällä voi olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia asiakkaille.

Tehy näkee hyvänä asiakohtana sen, että jatkossa molemmat maksut kerryttäisivät asiakasmaksujen maksukattoa. Tehy huomioi kuitenkin, että maksujen esityksen mukainen korottaminen ei saa lisätä eriarvoisuutta tai luoda uhkaa asiakas- ja potilasturvallisuudelle. Pitkäaikaissairaiden ja pienituloisten syrjäytyminen tarpeellisen hoidon ulkopuolelle kohoavien asiakasmaksujen vuoksi tulee ehkäistä, koska tarpeellisia seuranta- ja vastaanottokäyntejä voidaan jättää taloudellisten haasteiden vuoksi väliin. Hoidon oikea-aikaisuudella sekä pitkäaikaissairauksien hoitosuositusten mukaisella seurannalla on merkittävä rooli.

Tehy on edelleen huolissaan tulevasta käytännöstä, missä maksukaton seuraaminen on asiakkaan vastuulla. On todennäköistä, että osa asiakkaista ei havaitse maksukattonsa täyttymistä ja maksaa maksuja myös maksukaton täyttymisen jälkeen. Tehy pitää ongelmallisena sitä, että asiakkaan tulisi seurata maksukaton kertymistä itse. Tehy nostaa esiin, että käytäntö heikentää asiakkaan asemaa. Maksukaton seuranta voi olla osalle asiakkaista erittäin haastavaa tai mahdotonta.

Asiakasmaksujen nostoista on aiheutunut pienituloisille huomattavaa taakkaa jo nyt, SOSTE:n tutkimusten mukaan asiakasmaksut päätyvät ulosottoon entistä useammalla. Tehy nostaakin esille, että asiakasmaksujen huojentamista on helpotettava erityisesti pienituloisilta ja perusturvan varassa eläviltä. Hyvinvointialueiden on luotava automaattiset toimivat huojennuskäytännöt, jotka vähentävät byrokratiaa ja varmistavat maksujen kohtuullisuuden. Hyvinvointialueiden maksuhuojennuspäätökset vievät myös huomattavasti aikaa asiakkaan näkökulmasta, mikä on ongelmallista. Hyvinvointialueiden tulisi huomioida tarkasti mahdollisuus alentaa tai jättää perimättä sosiaalihuollon palveluista määrättyjä maksuja tilanteissa, jolloin maksut voivat vaarantaa henkilön toimeentulon edellytyksiä. Maksujen kohoamisen perusteella ikääntyneille, pienituloisille, vammaisille, paljon palveluita käyttäville sekä lapsiperheille voi aiheutua taloudellisen ahdingon syvenemistä ja pitkäaikaisuutta. Käsillä oleva esitys johtaa asiakasmaksujen kasvuun ja hyvinvointialueiden päättäessä maksuista ja niiden indeksitarkistuksista maksut tulevat kokonaisuudessaan asettumaan lainsäädännön enimmäistason mukaisiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on nostanut selkeitä keinoja ja suosituksia hyvinvointialueille asiakasmaksulainsäädännön tarjoamat suojakeinot – ohjeistuksessaan, että ministeriö suosittelee alueita, niiden käytettävissä olevien voimavarojen ja tietojärjestelmien mahdollistamien edellytysten puitteissa, ottamaan käyttöön menetelmiä, joilla voitaisiin aloitteellisesti informoida asiakkaita maksukaton täyttymisestä, mikäli hyvinvointialueella olisi tieto tästä ilman, että asiakas tai hänen edustajansa olisi vielä toiminut aloitteellisesti asiassa.

Tehy huomioi, että hyvinvointialueiden tulee kehittää käytäntöjä palvelujen selkeydessä liittyen ajanvaraus-, muistutus- ja peruutusmenettelyihin. Asiakasta/potilasta tulee informoida riittävän ajoissa ja selkeästi varatusta ajasta. Ajan peruminen tulee tehdä asiakkaille helpoksi, jotta peruuttamattomia aikoja syntyisi mahdollisimman vähän. Esityksen mukaan käyttämättä ja peruuttamatta jätetyn palvelun maksun periminen mahdollistettaisiin jatkossa myös perheoikeudellisissa palveluissa sekä lapsen ja vanhemman välisissä valvotuissa ja tuetuissa tapaamisissa. Tehy korostaa hyvinvointialueiden käytäntöjen kehittämisen tarvetta liittyen ajanvaraus-, muistutus- ja peruutusmenettelyihin kaikissa palveluissa. Lausunnossa mainittu taloudellisten haasteiden ehkäisy sosiaaliturvan keinoin asiakasmaksuista johtuvien haasteiden esiin tullessa, ei Tehyn mielestä ole kestävä ratkaisu. Maksujen laajentamista esityksen mukaisesti ja maksukaton vaikutuksia tulee seurata tarkasti.

Tehy näkee tärkeänä esityksen mukaisesti näkökulman siitä, että mikäli asiakasmaksut nousevat henkilön taloudelliseen tilanteeseen nähden kohtuuttoman korkeiksi, ne voivat jatkossa viivästyttää hänen hakeutumistaan palveluihin. Tehy huomioi, että kaikista asiakasmaksuista koituvan maksurasituksen pysyminen kohtuullisella tasolla erityisesti pienituloisen väestön näkökulmasta on tärkeää, jotta palveluihin hakeutuminen ei viivästy liian korkeiden asiakasmaksujen vuoksi ja jotta myös lyhytaikaista laitoshoitoa tarvitsevien henkilöiden hoidon seurauksena kokema maksurasitus pysyisi objektiivisesti arvioiden kohtuullisella tasolla.

Helsingissä 19.5.2026

Millariikka Rytkönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätiedot: Satu Lejman, työelämäasiantuntija, satu.lejman@tehy.fi